

**С.Г. Черемісіна, д-р екон. наук,
проф. кафедри менеджменту та економіко-математичних методів,
Севастопольський національний технічний університет**

ПРОГРЕСИВНІ ТЕХНОЛОГІЇ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ

Вельми відчутною для національної економіки є проблема висококваліфікованих кадрів. Проте спостерігається гострий дефіцит фахівців і насамперед професіоналів. З року в рік знижується рівень знань студентів. Згідно з дослідженням Міністерства освіти і науки України, IQ студентів за останні роки знизився з 107 до 96 балів.

Болонський процес, до якого Україна приєдналася у 2005 році, передбачає перегляд структури і змісту дисциплін у вищих навчальних закладах, розробку нових підходів до організації навчального процесу, підвищення якості підготовки фахівців для забезпечення їх конкурентоспроможності на європейському ринку праці. Першочерговим стає формування нового рівня мислення, що об'єднує творчий потенціал, підприємництво, готовність до ризику, соціальну і професійну мобільність, подолання консервативних поглядів, щоб вони відповідали вимогам і потребам ринку.

Таким чином, основною метою освіти має бути підготовка конкурентоздатної особи, яка працює над самовдосконаленням і здатна витримати жорстку конкуренцію на ринку праці.

Останніми роками кардинально змінилася система генерації й передачі знань, істотно зріс їх обсяг. Освіта в цілому і вища зокрема не встигає за швидкозмінними технологіями, не відповідає потребам забезпечення нової стратегії розвитку суспільства знань і високоефективних технологій. Сьогодні неможливо за п'ять або шість років підготувати людину до професійної діяльності на все життя, оскільки щорічно оновлюється 5 % теоретичних і 20 % професійних знань.

Проблеми, що виникли в національній системі освіти в кінці ХХ – на початку ХХІ століття, мають загальносвітовий контекст, тому вирішення цього багатопланового завдання неможливе без урахування світових тенденцій розвитку університетської освіти. Аналіз таких тенденцій дає можливість виділити ряд найважливіших. Це – фундаменталізація, випереджальний характер та індивідуалізація навчальної діяльності та усієї системи освіти.

Безумовно, фундаменталізація та індивідуалізація просвітницької діяльності неможливі без розробки нової генерації навчальних програм, які повинні відображати зміст дисциплін і всю “технологію” оволодіння знаннями.

Сучасний етап розвитку науково-технічного прогресу створює передумови для активного впровадження інтерактивних методів у процес підготовки фахівців, активізації мотиваційних начал для реалізації можливостей студента під час навчання.

Існує значна кількість різнопланових концептуальних підходів для визначення суті інтерактивних методів навчання, проте їх загальною особливістю є розуміння стилю навчання як моделі специфічного ставлення до процесу навчання. Функції викладача під час проведення інтерактивних занять полягають у спрямуванні діяльності студентів на досягнення поставлених цілей.

Очевидною є доцільність застосування інтерактивних методів навчання у процесі самостійної роботи студентів, зокрема, наукової роботи студентів і молодших викладачів. Наукові пошуки можуть здійснюватися в межах договорів і наукових тем вищих навчальних закладів під керівництвом досвідчених учених. Це дає змогу ефективно організувати наукову діяльність студентів та інтегрувати науку в навчальний процес. Отримання відповідних результатів наукового дослідження є основою для врахування точки зору студента як науково доведеної.

При виборі певних форм і методів інтерактивного спілкування зі студентами доцільно надавати певну самостійність викладачам для творчості у виборі конкретних методів. Особливо важлива така постановка питання для варіативної частини навчального плану, тобто для дисциплін за вибором. Можливість такого вибору є дієвим механізмом розвитку внутрішньоуніверситетської конкуренції серед викладачів однакового рівня кваліфікації.

Проблемне навчання в інтерактивних методах. Проблемне навчання являє собою організований викладачем спосіб активної взаємодії суб'єкта з проблемно представленим змістом навчання, в ході якого він залучається до об'єктивних суперечностей наукового знання і способів їх розв'язання, вчиться мислити, творчо засвоювати знання.

Використання методів і форм організації навчально-пізнавальної діяльності студентів в умовах проблемного навчання, сприяє посиленню інтеграції економічної освіти, економічної науки і виробництва, що дає змогу студентам не тільки побачити імітації різних професійних ситуацій, а й самим безпосередньо брати участь в перетворювальній діяльності.

Перехід людства до інформаційного суспільства підвищує якісні вимоги до кваліфікації будь-якого персоналу. За підрахунками міжнародних експертів оновлення інформації здійснюється раз на три роки. Щоб професійний рівень співробітників компанії не знижувався, їм необхідно проходити перепідготовку або підвищення кваліфікації хоча б раз на 2-3 роки. Оскільки очне навчання не може впоратися з цим завданням, то природною реакцією на вимогу часу стала поява дистанційного навчання.

Характерною особливістю дистанційного навчання є організація навчального процесу за допомогою опосередкованого педагогічного спілкування викладача зі студентами й слухачами з максимальною нормативно встановленою кількістю обов'язкових занять.

При дистанційному навчанні використовується три види дистанційних освітніх технологій: кейсова технологія (практичних ситуацій), інтернет-технологія, телекомунікаційна технологія.

Використання методу кейсів має явні переваги перед традиційним викладом матеріалу. Традиційні методи навчання (лекції й семінари) створюють основу для оволодіння нормативними знаннями. Педагогічний потенціал кейс-методу значно більший, оскільки викладач і студент постійно взаємодіють, вибирають форми поведінки, дискутують, мотивують свої дії, аргументують їх моральними нормами.

Разом з тим кейси не можуть замінити традиційні лекції і семінари. Безперервний розбір конкретних ситуацій пов'язаний з небезпекою набуття стереотипного стилю вирішення схожих проблем, що не дає змоги студенту піднятися на вищий рівень узагальнення. Цінність кейсів полягає в тому, що вони навчають застосовувати на практиці положення економічної теорії.

Визначальним чинником успішності цього методу навчання є діяльність викладача. Написання кейсу зазвичай більш трудомісткий процес, ніж підготовка лекції з відповідної тематики. Добре написаний кейс передбачає і відповідну форму його уявлення. Викладач повинен глибоко усвідомлювати процес, добре і всебічно орієнтуватися в матеріалі, чітко знати, на чому зробити основні акценти, бути готовим в разі потреби пояснити різні аспекти кейсу.

Місце методу кейсів в системі освіти до сьогодні не визначене через брак дослідницьких і методичних робіт із застосування цього методу навчання в освітній практиці. Проте очевидно, що необхідність відповідності фахівців вимогам ринку в сучасних умовах передбачає оволодіння навичками вирішення різноманітних ситуаційних завдань, зумовлених високою мінливістю економіки. Теоретичні знання, що традиційно викладаються у вищій школі, не підкріплені практичними навичками вирішення реальних виробничих проблем, перетворюються на малоприматний багаж, який до того ж швидко застаріває.

Остаточно не визначено, чи повинен викладач активно втручатися в процес навчання. Очевидно, він повинен займати активну позицію в процесі навчання з використанням методу кейсів і залишатися в центрі етапів його реалізації.

Нині стає популярним і широко впроваджується в процес навчання метод проектів. Цей метод також передбачає активне навчання через діяльність студента, враховуючи його особистий інтерес саме до цих знань, які можуть і повинні згодитися в подальшій практичній діяльності.

В основі методу проектів лежить розвиток критичного і творчого мислення, пізнавальних навичок, умінь самостійно конструювати свої знання, орієнтуватися в інформаційному просторі. Метод проектів – це часткова методика, що використовується в межах певного предмета; це сукупність прийомів, операцій оволодіння певною сферою практичного або теоретичного знання, тієї або іншої діяльності; шлях пізнання, спосіб організації процесу пізнання.

Метод проектів являє собою технологію “навчання діями”, що є альтернативою традиційному навчанню, один із підходів до формування культури і середовища неформального організаційного навчання, що сприяє

розвитку ініціативи і самомотивації співробітників підприємств і студентів. Такий підхід дає змогу підвищити ефективність інвестицій у навчання і відповідно поліпшити результативність функціонування підприємства.

“Навчання діями” – це структурований процес вивчення власного досвіду виконання реального завдання (реалізації проекту) і досвіду інших людей, які вирішують аналогічні проблеми.

Зазначимо, що інноваційні методи навчання базуються на формуванні чотирьох аспектів людської особистості: ментальному, емоційному, фізичному і духовному. Ментальне навчання – це традиційне навчання. Емоційне навчання (практична реалізація проектів) сприяє тому, що молоді люди не бояться робити помилки, позбавляються побоювання невдач, навчаються і ростуть, аналізують свою діяльність, свої помилки, виправляють їх і стають більш кмітливими і зрілими в ментальному та емоційному плані. Навчання діями – це фізичний процес. Викладачі заохочують студентів фізично і духовно переборювати сумніви і страхи.

Метод проектів корисний при застосуванні в практичній діяльності, оскільки він передбачає “здорову” конкуренцію серед студентів. Відповідно до того, як студенти отримують новий матеріал, вони поглиблено вивчають його за межами занять, що позитивно позначається на розвитку дослідницьких навичок, творчого мислення, самодисципліни тощо. Змінюється і роль студентів у навчанні, тобто вони стають активними учасниками процесу, а не пасивними слухачами.